

ODMIENIAĆ SIĘ (103) *vb impf*

się (67), się (36).

-e- (102), -ę- (1).

o oraz a jasne (w tym w a 1 r. błędne znakowanie); -e- (9), -é- (1) *RejKup*.

inf odmieniać się (14). ◇ *praes 1 sg* odmieniłam się (3). ◇ *3 sg* odmieniła się (31). ◇ *3 pl* odmieniają się (22). ◇ *praet 3 sg m* odmieniął się (2). *f* odmieniała się (2). *n* odmieniało się (2). ◇ *3 pl m pers* odmieniali się (5). *subst* odmieniały się (7). ◇ *fut 3 sg m* będzie się odmieniął (1). ◇ *imp 2 sg* odmieniaj się (1). ◇ *3 pl* niechaj się odmieniają (1). ◇ *con 3 sg m* by się odmieniął (5). *f* by się odmieniała (1). ◇ *part praes act* odmieniając się (6).

Sł stp s.v. odmieniać, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w. s.v. odmienić.

1. *Ulegać zmianie, przekształcać się, stawać się innym niż poprzednio; być zmienianym, przeinaczanym; z przeczeniem: trwać w niezmienionym stanie, trwać wiecznie; mutari PolAnt, Modrz, Cn; alterari PolAnt; commutari Modrz; transfigurari, variari Cn (81) : FalZioł V 2, 7; w fiedm lath fie dziećię odmienia y mowę miewa doftateczną/ potym zawłze w fiedm lath infza bywa w człowiecze łprawa y odmiana. KłosAlg A3v; LibLeg 11/141; Diar 56; Abowiem miałałiby być ta forma RP, która i do tego czasu jeszcze jest – jakoż P. Boże uchować racz aby się odmieniać miała – tedy sjemy bywać muszą DiarDop 113; KwiatKsiążę O2; SienLek 24v; A przeto kto chce wyść dobrze/ między tak wilem ludzi/ y vdąć fie zá iednego z nich/ [...] znaiąc co w kim ieft/ czym then od tego rozny/ aby fie też y on odmieniał ná czás: według przyrodzenia thych między kthoremi żyć będzie. Górndworz K5; ábowiem ludzie w dobrym bycie [...] połpolicie fie odmieniáią/ y łtawáią fie niełpráwiedliwemi/ niepowłcięgliwemi Górndworz Hh3; Widziłz też iż fie Miełiác włtáwicznie odmieniać á odnawiać mułi. RejZwierc 171v, 42; BielSpr 63; BudBib c2v, Job 38/14, Mal 3/6; W chudobie zacne łtany wólák fie odmieniáią MycPrz I B2v, B2v; Ale noc y dzień/ łłoińce/ y kłiężyć [!]/ látá/ miełiace/ y dni/ ty mogą być wiecznymi názwáne/ iż fie od łtworzenia łwiátá nie odmieniáią/ ále porządkiem łwym od Bogá raz połtánowionym idą. CzechRozm 84, 86v, 261v; Przeto też czálem zá máłuczkiem wiełci iákiey powienieniem tak fie odmieniáią/ że ktorzi byli we czći y w sławie/ hnet bywáią niesławni y nieuczciwi. ModrzBaz 57; Bo niektorzy [heretycy] chytro táiąc błędy łwoie/ łkoro Papieźmi zołtáli/ wnet fie odmieniáli/ á błędlwey náuki zápomniáwłzi/ Katolicką y Apółtolfką przykładem innych wólzytkich rozłiewáli. SkarJedn 396; CzechEp 145; NiemObr 65; W Wenełciey Kłiążę zda fie że nic nie czyni/ nic nie włáda/ á gdy vmrze/ nic fie nie odmienia/ iáko by też Kłiążę nie vmárłó Górndworz M4, C4, E2; Consto – Stałym być, nieodmieniać fie. Calep 249b; WujNT 765; SkarKazSej 701b.*

odmieniać się do czego [= w co] (1): A dla tegoż fie też do wólzythkiego odmieniáiąć [in omnia transformata] [stworzenie = przyroda] łłuzý twey hoynołci BibRadz Sap 16/25.

[odmieniać się z czego: Na tákiey źiemi kocha łię zboże/ y łzczepie też odmienia łię z płonnołci w dobroć owocu Cresc 1571 94, 370.]

odmieniać się k czemu (1): Wólýtki nocne burzliwe mgły y gęłte czárnołci/ Ty fie práwie odmieniáią nam k wdzyęczney łwiátłóci [nox sicut dies illuminabitur Vulg Ps 138/12–13] LubPs eev.

[odmieniać się ku czemu [= przybierać coś]: bowiem táki [człowiek] odmienia łię z zuchwálołci w naboźnołć/ z łákomłtwá ku łzczodrołci/ z pychy w pokorę Cresc 1571 370.]

odmieniać się nad co [= *od czego*] (1): STARanie się nie zmieni nic Przodków poštěpkow [...]. Nie odmieniając się nic nad śprawy przodków śwych *MycPrz* I A2v.

odmieniać się w kogo, w co (4): *Leop Eccli* 6/9; Abowiem się to pánřstwo [*rzymskie*] [...] w rozliczne Regimentá odmieniało. Byli Krolowie/ byli potym Senatorowie/ y rozliczni řtanowie y wrzędnicy/ byli potym Cefárze *RejAp* BB3v; *RejZwierc* 241v; *JanNKarKoch* G2.

odmieniać się w co [= *przybierać co*] (2): Bo z picia zbytniego odmieniają się ludzie [!]/ nie inaczej iedno iáko od Cyrcewych trunkow w rozmaíte křtały/ á iáko *Virgilius* powieda/ w twarz y w řkorę bydłęcą. *ModrzBaz* 52v; *KlonWor* 2; [gdyby takiego winá przylał w drugie chocia dobre [...]/ tedy się też od niego płuie á w iego zły řmak odmienia. *Cresc* 1571 347, 94, 370]. Cf »odmieniać się w naturę inszą«.

odmieniać się w czym [= *pod jakim względem*] (1): *RejPos* 302 cf »nieodmiennie stać a nie odmieniać się«.

W porównaniach (5): Zař takich nie widamy co się ożenią/ iáko gęsi ná wiořnę tak się odmieniają. *RejWiz* 56v; Powieść człowieká pobożnego iest wřtawiczná mądrość/ ále řzalony odmienia się iáko mieřcią. *BibRadz Eccli* 27/11; Nie odmieniajże się iáko Márzeć ná Wiořnę/ gdzie iednego dnia będzie y defzcz y iářno y krupy/ ále řtoy řtátecznie przy onych śwych poczćiwych obyczáioch *RejZwierc* 24v; Widziř żeć řá ná řwiece ty wřzytki rzeczy około ktorych się nářze řmyřły wiercą á odmieniają/ iáko plewy ná řcieřce/ ktore álbó podepczą/ álbó ie wicher roznieřie. *RejZwierc* 103v; Z kąd tę nieřtałość białęřłowy máią/ Ze řye/ iáko wiátr letni/ odmieniają. *KochPieř* 16. [Cf też c. *Zwrot*.]

W charakterystycznych pořczeniach: czasem się odmieniać, często(kroć) (6), *na czas, ustawicznie; odmieniać się dziwnymi sposobami; odmieniać się z bojaźni, z gniewu, z picia, z pracy, z wesela; odmieniać się w swą naturę, w rozmaite křtały, w zły smak; odmieniać się nad sprawy przodkow.*

Fraza: »fortuna się odmienia« (2): ráďać się fortuná częřtokroć odmienia *BielKron* 256v, 129.

Zwroty: »z czasem się odmieniać« (1): zař niewiecie iż fortuná s czářem ráďa się częřto odmienia/ po nieřzczęřciu bywa řzczęřcie. *BielKron* 129.

»odmieniać się na lepsze« (1): NAWiedzenie řług Bożych/ domom obcym/ řzczęřcie iákie y błogořławieřstwo przynosi: gdy w nie wchodzą/ mieřcá się vřłáchćiáią y odmieniają ná lepřze. *SkarKaz* 579a.

»odmieniać się w naturę inszą« (1): pan Kochánowřki chciał áby ná zádny m /o/ po ktorýmby řzłá literá m/ albo n. kręřká řadna kłáďżiona nie byłá; iáko w tym řłowie dom/ dzwon/ etc. á to względem tego, że się to /o/ odmienia w naturę inszą gwoli m/ álbó n *JanNKar* F2.

»rozno się odmieniać« (1): bywać też to w káďdey řpráwie ziemřkiej/ iż się rozno rzeczy odmieniać muřzą *RejPos* 37.

Szeregi: »nie naruszyć się ani odmieniać« (1): Tákżeć y ine řprawy co ich nie widamy/ [...] Nigdy się nie náruřzą áni odmieniają/ Ták řobye wřtawicznie bez řkázy mieřzkáią. *RejWiz* 115v.

»nieodmiennie stać a nie odmieniać się« (1): vpominájąc mocno káďdego/ áby nieodmiennie řtał/ á nie odmieniał się w poznániu Páná řwoiego Iezuřá Křiřtuřá. *RejPos* 302.

a. Przeobrażać się, przeistaczać się, stawać się czymś innym; converti Vulg (20) : A któryż inŝy może być Bog obrotny ktory się tak odmienia? iż czałem ieŝt tym á czałem owym/ czałem w Perŝonách/ czałem zálie Perŝony w nim/ czałem w Iŝtnoŝci/ ktora Perŝoną nie ieŝt/ czałem Iŝtnoŝć w nim? *GrzegRóżn Kv, I2*; iż ten chleb y wino (ktore się iuŝ nie odmieniáią) ieŝt ciało y krew Pána Kryŝtuŝowá. *RejPos Wiecz³ 96v*; *BiałKat 316*.

odmieniać się na co (1): Kiedy iuŝ [mgły] wzgorę doydą powietrza zimnego/ To się iuŝ tám odmienia záwŝdy nacŝ dziwnego. Albo w deŝzcz álbo w krupy/ á czałem teŝ w grády *RejWiz 150v*.

odmieniać się w kogo, w co (9): Thuć dopiero widŝiemy iáko ŝáthan ŝáleie/ y iáko się w dziwne potwory odmienia *GrzegRóżn F4v*; *OrzQuin Vv*; *RejPos 251*; *RejPosWiecz³ 96v*; *WujJud 163v*; Ziemiŝkie rzeczy odmieniáły się w wodne/ á pływaiące odmieniáły się wziemię. *BudBib c2v*; w Polŝkim [jęŝyku] iuŝ ná tym mieyŝcu, odmienia się /g/ w literę /i/ *JanNKar E4*; vczyniliŝmy dekret/ iż to ieŝt bluŝnierŝtwo wielkie/ mowić/ áby się chleb iŝtotnie odmieniał w ciało Pániŝkie. *ReszPrz 58*.

odmieniać się w kogo, w co [= przybierać coŝ] (6): Abowiem thám niebywa prawdziwe wyrzucenie Diabłow/ iedno tylko ludzkie zmamienie/ gdzie się Duch nietyŝty odmienia w poŝtawę Anioła ŝwiátłoŝci *KrowObr 120v*; *WujJud 164v*; Ná d wŝyćiek rozum ŝwieckiey Philozophiey/ odmienia się iŝtnoŝć chlebowá/ w iŝtnoŝć inŝá *Skarŝyw 337*; iż to cokolwiek się w tákie y owákie oŝoby odmienia/ cokolwiek náture inŝá ná się bierze/ [...] ŝadná miárą tho wiecŝnie trwáć nie może *CzechEp 214*; Słowo ŝtáło się ciałem: áby się człowiek pokármem nápráwił: á ciała Boga ŝwe⁸⁰ poŝywaiąc/ w Boŝką się náture odmieniał y ŝynem Boŝym zoŝtawał. *SkarKaz 488b, 84a*.

W połączeni u z wyrazem okreŝlonym przydawką „inŝy” (2): [w koronacji] máŝ teŝ to/ iż przez ŝwiátłoŝć pomázania ŝwiétego/ które od Káplaná Król bierze/ tych rzeczy doŝtawá/ ŝercá nowého/ przez które odmienia ŝye w człowieká inŝého *OrzQuin Vv*; *Skarŝyw 337*.

W charakterystycznych połączeniach: iŝtotnie się odmieniać, prawie, wielekroć, nad wŝyćiek rozum; w [jaką, czego] iŝtnoŝć się odmieniać (2), w [jaką] náture, w [jaką] oŝobę; mocą słowa boŝego się odmieniać, sprawą boŝką.

b. O przemienieniu Chrystusa (1) : Y ná on cŝás to ŝpominał Gdy się ná gorze odmieniał *MWilkHist H2*.

c. Zmieniać ŝwoje pogłády, zamiary, wiarę (5) : Paweł radŝy Kupcowi aby się nie odmiéniáł *RejKup 18v*; *RejAp 40 marg, Ee3v*; ábyŝmy iednego ŝámeŝo P. Boga mieli/ nigdy do inego y do wiar innych nie przyŝtáiąc áni się odmieniáiąc *SkarKazSej 678a*.

W porównaniu (1): *CzechRozm 172 cf Zwrot*.

Zwrot: »w wierze się odmieniać« (1): iáko tych co się teraz ku nim [ŝydom] nowo od Krŝeŝcian przyłáczáią/ á cŝeŝto się w wierze ŝwey/ iáko kur Indyŝki w grzebieniu ŝwym odmieniáią. *CzechRozm 172*.

d. Dziać się, toczyć się (1) : á co thobie do tego/ niechay się ŝwiát kołyŝe iáko chce w moŝnoŝciach ŝwych/ niechay się rzeczy odmieniáią iáko chcą/ nic ŝe temu nie dziwuy/ kilobyŝ ty náŝládowáł Pána ŝwoiego *RejPos 280v*.

e. Zatracać się, ginąć (2) : iáko się zá náŝzey pámiéci [królestwa] burŝyły/ iáko się odmieniáły/ iáko się oni poteŝtatowie w nich łomili/ pádáli/ á w niwecz obrácali *RejZwierc 185, 42*.

2. Następować jeden po drugim; być zastępowanym czymś innym; mutari, verti *Mącz* (12) : thack my Luthphibařza odpowedyzjal. yřz dlya thego nathy polya nyewyřřylano abowyem sye thymy czassy Sandziaczi odmyenyaly *LibLeg* 9/51; przetho řie odmieniáli cęřřto/ iedni chodřili ieřř/ á ři co iedli przychodřili. *BielKron* 454; *Mącz* 173d; *RejAp* BB3v; Cęřřto řie odmieniáią dzierźawce Koronni *RejZwierc* 195; [w kalendarzu znajduje się] Litterá/ Niedźielę káždą wyrażáiąca/ ktora řię co rok odmienia *LatHar* [+ 12]v.

odmieniać się na co (1): iáko řie záwřdy odmieniać miály kroleřtwá na inřze narody *RejAp* 63.

odmieniać się za co (1): Tempus Hyemis vertitur, vel mutatur aestate, Odmienia řie zá láto. *Mącz* 486a.

odmieniać się po kim [w podmiocie i dopełnieniu ten sam rzeczownik] (1): nie tylo domy y fámilie: ále y Kroleřtwá y Monárchie wielkie vřřtáią y vpadáią/ y narod řię po narodźie ná źiemi odmienia. *SkarKazSej* 664a.

odmieniać się w czym (1): Kápláńkich fámiliey 24. bylo/ [...] á co tydzień řię w řluzřbie Páńřkiey odmieniály. *LatHar* 685 marg.

Zwrot: »odmieniać się jeden po drugim« (1): Per vices, Odmieniájąc řie yeden po drugim. *Mącz* 290b.

a. [Robić coś na przemian [czym i czym]: obroczywřřy řie ku oltarzovj mařą [...] řtacz przęřř hymnj Spiewania ářz do gloria p^{at}ri. A potym na pyrwřřy přálm mařą wřřyřřkřř řtacz. A tak řie mařą odmienřacz řiedzenim y řtanřm ářz do konicza přálmow. *StatNorb* 2v.]

b. W gramatyce: *deklinować się* (1) : casus accidens nominis apud Grammaticos, Stopień álbo řzczebel/ po któřych imioná řřępuyá y odmieniayá řie. *Mącz* 329a.

3. Przebierać się, zmieniać ubiór (3) :

Zwrot: »odmieniać się w strój, w szaty« [szyk zmienny] (2:1): Ciágnáł potym Mauryc ná drugie Bilkupy y káplány/ zwłářczá we Fráńkoniey/ wřřędzie przed nim vćiekáli/ ábo řie w řřáty odmieniály. *BielKron* 236v; Poććiwieyći tobie być w řwym włáńnym vbiorze/ Niř řie cęřřto odmieniać/ w cudzy řtroy w komorze. *BielSat* Dv [idem] *BielRozm* 25.

4. Mienić się różnymi kolorami [od czego] (1) : Od proporcow řie roznych řłonce odmieniáło. *StryjWjaz* B2.

5. Nie dotrzymywać danego słowa; mutari *Vulg* (3) : *Leop Mal* 3/6; któřy [Bóg] řie nie odmienia/ áni żáłuię tego/ gdy co komu dáruie. *CzechRozm* 36v; Bogći prawđziwy nie ieřř iáko cęřłowiek/ ktoryby řię miał odmieniać y nie cęřnić te^{řo} co kiedy wyrzekł vřřty řwymi. *CzechEp* 204.

6. Różnić się od innych (3) : Moczy thych kamieni/ według ich rozmagitych rodzaiov albo ofob: odmieniáią řie *FalZioł* IV 47a; *GlabGad* A7v.

odmieniać się czym od kogo (1): *KrowObr* 133v cf *Szereg*.

Szereg: »odmieniać się i odłáczáć« (1): ále thylko o thych Mnichách dzilieyřřzego wieku będe mowil/ [...] ktory řani ná puřřtzy ofobno nie mięřřkáiá/ áni řię wřřadney náuce pobořney ćwitař/ iedno tylko řukniámi/ y golenim głow/ od inřznych ludzi řię odmieniáią y odłáczáią. *KrowObr* 133v.

Synonimy: **6.** oddzielać się, odgraniczáć się, odłáczáć się, odrařáć się, odstrzelać się, odstrzelawać się.

Formacje współrdzenne cf MIENIĆ.

Cf **ODMIENIAJĄCY SIĘ**

MP